

יד
מהר"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
תולדות
כסלו ה'תשע"ו ב'שכ"ז
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

דברים לזכרו של הרה"ג ציון חפ"ימה זצ"ל, ובפרט בענייני שמירת מסורת השחיטה והניקור כמנהג ק"ק תימן עי"א.
השלמה בעניין הכוונה באמירת הפסוק פותח את ידיך, ומה הדין במי שלא כיוון בפסוק זה, או שלא כיוון בכל המזמור.
השלמה בעניין היכן יחזור, ומהיכן ועד היכן יחזור, מי שלא כיוון בפסוק זה.
השלמה לשיעור מוצש"ק בראשית ה'תשע"ה בעניין הוצאת שם ה' מלעיל.
התרמה להדפסת שו"ת עולת יצחק חלק ג'.
בעניין מה שכתב מרן שליט"א בשע"ה לגבי איסור השתמשות בבקבוק חס בשבת, כיון שהוא לצורך רפואה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 452

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 328

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

דברים לזכרו של הרה"ג ציון חפ"מה זצ"ל, ובפרט בענייני שמירת מסורת השחיטה והניקור כמנהג ק"ק תימן יע"א.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת ידידנו הרב ציון בן רבי חיים חפ"מה זצ"ל, אשר נאסף בתחילת השבוע לבית עולמו, בן ששים וארבע שנה, לפי מה ששמעתי. גר בירושלם עיקו"ת. בעוה"ר, הדור לא זכה, שהאור הזה ימשיך. הוא היה שו"ב מומחה, לימד והסמיך שוחטים רבים וכו', הוא היה אחד מעמודי התווך של מסורת יהדות תימן, בענייני שחיטה וטריפות וניקור. זאת, חוץ מידיעותיו הכלליות, ומה שהרביץ תורה ברבים. הנקודה המיוחדת אצלו היא, שהיתה לו גם את המסורת של יהדות תימן, וקיים אותה הלכה למעשה.

קצת התנחמתי בו, כיון שמשפחתו היתה מהעיר שלנו, רצאבה. ומאחר ואני לא עסקתי באופן ממשי בנושא של שחיטה וטריפות, לקבל את המסורת מתלמידי חכמים, כיון שרק בתימן עסקו בכך אבל לא בארץ ישראל, גם אבא מארי זצ"ל כבר לא עסק בכך הלכה למעשה בארץ ישראל אלא רק בתימן, [אני למדתי לפני אבא מארי הל' שחיטה וטריפות רק מתוך הספרים או בעל-פה, למרות שאבא מארי עצמו היה מומחה גדול מאד, והסמיך שו"ב רבים, אבל כאן בארץ ישראל לא בא הדבר כמעט לידי הלכה למעשה], ואביו של המנוח, הרב חיים חוכיימה זצ"ל, ואבא מארי זצ"ל למדו ביחד אצל מארי חיים אלקאפת, דודו של-אבא מארי, אחי אמו, שהיה מאריה דאתרא. לכן אמרתי, ברוך ה', שישנו מישוהו, אשר לכל הפחות ינק את החלק הזה, וכי יש לו את הידיעות ואת המסורת, ע"י השימוש אצל אביו זצ"ל, שעסק בכך גם כאן בארץ. ראיתי אותו, כמי שמשלים את החלק הזה, ושמחתי בכך מאד. למרות שלפי המציאות פה כיום, בשחיטה הציבורית, עושים את הניקור בצורה אחרת.

הוא עבד תחילה גם בבד"צ העדה החרדית, ומרוב שהוא היה מומחה, בפרט בבדיקת הסכין, שמעתי כי בסופו של דבר, אפילו רבני בד"ץ העדה החרדית היו בפחד כשהוא בדק את הסכינים, כיון שאף אחד לא הגיע למומחיות שלו. הדבר בבחינת רב, אשר היה בקי במומים.

אחרי שנים רבות, הוא היה המפקח הראשי בבד"צ "ישא ברכה" ובד"צ "פעולת צדיק". עבדנו ביחד, אני כמובן רק לפרקים בפיקוח "מלמעלה", ונוכחתי לראות את זריזותו ואחריותו הן בעופות והן בבקר, שאפשר לסמוך עליו. כבר בזמנו סמך את ידו עליו הגרב"צ אבא שאול ע"ה, שהכיר אותו בהיותו תלמידו בישיבת פורת יוסף. כמובן, שלגבי השחיטה הציבורית, צריך להתייחס לציבור הכללי, אבל בשחיטות הפרטיות, הוא עשה את השחיטה והטריפות והניקור כפי הנוסח התימני, כפי שביקשו ממנו האנשים, ואכן הוא היה בקי בכך. וברוך ה', לכל הפחות הוא הונצח בעבודתו. גם בזמנו, ע"י ארגון אור ההלכה, בראשות ידידנו הרה"ג מאיר ליאור לוי שליט"א, כאשר עשינו כאן בעיר בני ברק ת"ו את מעמד השחיטה והניקור של כבש. יצ"ל בשם "מסורת השחיטה והניקור". ויש תמונות גם בספרו "אור ההלכה", חלק יורה דעה. וראיתי גם, לכל הפחות עוד פעם אחת, שהוא הונצח בדיסקים, בהם הוא מפרט את כל העניינים, ומראה את כל חלקי הבהמה ופרטי דיניה וכו', בפני תלמידי חכמים אשר ישבו ושמעו אותו. כמדומני שהוא עשה זאת, עוד מספר פעמים. כך שלכל הפחות, גם כיום אפשר לראות זאת, להלכה למעשה, בבחינת והיו עיניך רואות את מוריך. כי בדברים הללו, של שחיטה וטריפות וניקור, חשוב מאד עניין השימוש בפועל. גם הפוסקים אומרים כך, כי אי אפשר ללמוד את הדברים הללו רק מהרב הלכה למעשה, או להסביר זאת בספרים, כמובא בשלחן ערוך המקוצר חלק יורה דעה סימן קכ"ח שלהי סעיף א'. א"כ,

שערי יצחק – השיעור השבועי

ראמים ועד ביצי כנים, אומרים הגאונים שצריך לכוון באמירתו. ואם לא כיוון, צריך לחזור ולאמרו פעם אחרת. ונראה שאעפ"י שלא כיוון בכלו, כיון שכיוון בפסוק של פותח את ידך, סגי ליה בהכי. כיון שעיקר האמירה היא בעבור זה הפסוק. מפי מורי הרב נר"ו. הוא מביא את לשון הגאונים, שהוציאו מסקנא מדברי הגמרא, שצריך לכוון בכך, והכוונה היא מעכבת. אבל לא ברור בדבריהם, האם הכוונה בכל המזמור היא המעכבת, או רק בפסוק 'פותח את ידך'. לכן הוא מוסיף זאת מעצמו, בשם רבו, דהיינו בשם רבינו יונה, כי נראה שאפ"י אם לא כיוון בכל המזמור, הדבר איננו מעכב, אבל העיקר שיכווין בפסוק 'פותח את ידך', כיון שזאת היא עיקר האמירה במזמור זה.

בספר מגיד תעלומה, לבעל בני יששכר, מהרצ"א מדינאב, שיש לו שם פירוש נרחב וחיידושים על מסכת ברכות, כותב על דבריהם כך, נראה כוונתם, אפילו סיים כבר כל הפרשה, די לחזור ולומר רק אותו הפסוק בכוונה. דהיינו, אם האדם אמר את הפסוק 'פותח את ידך', ולא כיוון בו, כמובן שאם נזכר בכך מיד, הוא יכול לחזור על הפסוק הזה אז. וה"ה אחרי שאמר עוד כמה פסוקים. אבל אם הוא כבר גמר את כל המזמור, אומר בעל מגיד תעלומה כי משמע מדבריהם, כי אותו האדם יכול לשתול את הפסוק הזה, היכן שהוא נזכר. אבל אין הכוונה, שצריך לחזור מהפסוק 'פותח את ידך' והלאה, אלא אך ורק את הפסוק הזה, יחזור ויאמר אותו היכן שנזכר. ואכן, בעל משנה ברורה [סי' נ"א ס"ק ט"ז] מביא, כי ישנם דעות כאלה. אמנם המעיין ימצא כי לדעת הלבוש, צריך לחזור על כל המזמור. ועכ"פ לדעת החיי אדם, צריך לחזור מהפסוק 'פותח את ידך' ועד סוף המזמור. אבל לפי דברי ספר מגיד תעלומה, אין צורך בכך. וכך כותב כבר החיד"א בברכי יוסף [שם בסי' נ"א], ועוד מפרשים, כי כן הוא הדין. וכפי דבריהם, אנחנו פוסקים להלכה ולמעשה.

ברוך הוא וברוך שמו יתברך, שהדבר מונצח. ויהי רצון, שצאצאיו אחריו ימשיכו בדרך. ובכלל, באופן כללי, שנתחזק בעניין שמירת המסורת. כי לצערינו, ישנם פה ושם קצת בלבולים, מפאת קיבוץ הגליות, ישנם דברים אשר קצת אינם ברורים. אבל מי שיש לו בסיס טוב, וידיעה ברורה, לדעת בכל דבר את מקורו, הוא הולך לבטח דרכו. ובעזרת ה', נלך בדרך זו עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אכי"ר.

השלמה בעניין הכוונה באמירת הפסוק פותח את ידך, ומה הדין במי שלא כיוון בפסוק זה, או שלא כיוון בכל המזמור.

הבאנו בעבר [שיעור מוצ"ק וירא ה'תשע"ו] את דברי הגמרא, בעניין הכוונה בפסוק 'פותח את ידך', במסכת ברכות [דף ד' ע"ב], וברצוני כעת להוסיף בעזרת ה' כמה נקודות חדשות.

הגמרא אומרת כך, אמר רבי אלעזר א"ר אבינא, כל האומר 'תהלה לדוד' בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מאי טעמא? אילימא משום דאתיא באל"ף ב"ית, נימא 'אשרי תמימי דרך', דאתיא בתמניא אפי"ן? זה עוד יותר טוב, כי ישנם שם פסוקים על סדר א"ב, כפול שמונה פעמים. אלא, משום דאית ביה 'פותח את ידך', אולי בכך היא חשיבותו, כיון שאומרים בו שבח גדול להקב"ה, שהוא זן ומפרנס את כל העולם באופן תמידי, מן הבוקר ועד הערב, ללא הפסקה, מקרני ראמים ועד ביצי כנים וכו'. זהו שבח גדול מאד. 'ומשביע לכל חי רצון'. א"כ, אם זאת היא המעלה, נימא הלל הגדול, דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר? אלא, משום דאית ביה תרתי.

והבאנו את מה שכותב תלמיד רבינו יונה [דף כ"ג ע"א מדפי הרי"ף, בדפוסים הרגילים], לאחר שהביא את דברי הגמרא הוא מוסיף בזה"ל, וכיון שעיקר אמירתו הוא מפני זה הפסוק, להודיע גבורותיו של הקב"ה, שהוא זן מקרני

אבל מהרצ"א במגיד תעלומה שם מוסיף, כי קשה לו איזה דבר. וז"ל, אבל פליאה דעת ממני, האיך כתבו 'וכיון שעיקר אמירתו הוא בעבור זה הפסוק וכו', הרי בגמ' מבואר, שמטעם זה הפסוק בלבד, לא היה בחיוב לאמרו, רק בעבור ב' הטעמים. וא"כ היה נראה לומר כך, אם לא כיון בכל 'הפרשה', צריך לחזור ולומר כל 'הפרשה'. או אפשר, אפילו כיון באותו הפסוק, ולא כיון בשאר הפרשה, צריך לחזור, כיון שלא אמר בכוונה האלפא ביתא.

הוא אומר, כי איננו מביין את זאת. הרי בגמרא כתוב, כי ישנן שתי סיבות, לאמירת המזמור 'תהלה לדוד'. דבר ראשון, כי כל המזמור הזה הוא על סדר אל"ף בי"ת. זאת סיבה אחת. והסיבה השנייה היא, בגלל הפסוק 'פותח את ידיך'. כל סיבה בפני עצמה, איננה מספיקה. אם כן, אם האדם לא כיוון בכל המזמור, היה עליו לחזור על כל המזמור, ולא רק על הפסוק 'פותח את ידיך'. ויתירה מכך, אפילו אם הוא יכוון בפסוק 'פותח את ידיך', ובשאר המזמור הוא לא כיוון, לכאורה הוא יהיה צריך לחזור על כל המזמור. כך הוא שואל, ואין לו תשובה על השאלה הזאת.

אבל הוא אומר, מיהו, אין לשנות מדברי הגאונים. כלומר, למרות שהוא מתפלא על כך, אבל כיון שכך אמרו הגאונים, הם ידעו את מה שהם אמרו, וההלכה למעשה היא כפי שהם אומרים.

והוא מוסיף עוד דבר, ועוד היה נראה לומר, עפ"י מה שהביא בש"ג אות ב' בשם תוס' ריב"ם, דלבעבור זה תיקנו ג' פעמים, כדי שעכ"פ יאמרנו פעם אחת. דהיינו, למה תיקנו לומר את המזמור 'תהלה לדוד', שלש פעמים בכל יום? הרי אנו אומרים אותו בפסוקי דזמרא, וכן ב'סדר היום' לפני ובא לציון, וכן בתפילת מנחה. לכאורה, מדוע לא מספיק לומר זאת רק

בפעם אחת? לכן השלטי גיבורים אומר, דאין הכי נמי, אבל תיקנו לומר זאת שלש פעמים, בכדי שלכל הפחות תאמר זאת בפעם אחת. אם היו מתקנים לומר זאת רק בפעם אחת, עלול להיות מצב שהאדם יפסיד זאת לגמרי. כגון, אם הוא איחר לבית הכנסת, והגיע בסוף הזמירות. וכן בתפילת מנחה, אם הוא איחר, והגיע בתפילת שמונה עשרה. הוא לא הספיק לומר זאת לפני כן. וכדומה. לכן תיקנו לומר זאת שלש פעמים, כי אם באיזה מקום לא אמרת זאת משום מה, א"כ לכל הפחות תאמר זאת בפעם אחת. א"כ לפי זה, אפילו לא כיון בפעם אחת, א"צ לחזור, רק אם לא כיון כל הג"פ.

והוא מסיים, וצ"ע בדבר. [ומוסיף שאם ירצה ה', נדבר עוד בזה בדברי הרא"ש עכ"ל. אך לא מצאתי זאת בספרו שם. אין קשר לעניין דלעיל. יב"ן].

עכ"פ לדבריו, יוצא לפי זה, כי אין פירושו, שאם לא כיוונתי בכל פעם שאני אומר את המזמור, יהיה עלי לחזור ולומר את הפסוק פא"י שוב, אלא רק בפעם אחת בלבד. אם אמרת וכיוונת בפעם אחת, הדבר מספיק, ואינך צריך לחזור באם לא כיוונת גם בפעם השנייה.

והנה, ישנה פעם נוספת, אשר בה אומרים את הפסוק 'פותח את ידיך', והיא בברכה הראשונה של ברכת המזון. גם שם אומרים כך, 'כאמור פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון'. ואכן המקובלים כותבים, כי יש לכוון בפסוק זה, כמובא בכף החיים [סי' קפ"ז ס"ק ג', ד"ה וזה], וכן הבן איש חי [שנה ראשונה פרשת חוקת סעיף י"ד]. לפי דעתם, צריך לכוון גם בברכת המזון, את כל הכוונות שישנם בפסוק הזה. חוץ מהכוונה על דרך הפשט, צריך לכוון גם את הכוונות שהן על פי הסוד, כפי שמובא בסידורים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בכל אופן, בסידורי הקהילות האחרות, הם לא כתבו זאת אפילו בפעם הראשונה. הם לא הביאו זאת בכלל, אפילו בזמירות. קצת חושבני, כי אולי כיון שהמדפיסים התימנים הגזימו, הדבר פֶּעַל להיפך מכוונתם, זה גרם קצת לחולשה. על־פי מה שהדפיסו בסידור, אזי האנשים חושבים כי מה שכתוב שצריך לכוון, המדובר הוא בשמות הקדושים, פא"י וחת"ך, והרי הדבר אינו שוה לכל נפש. האדם אומר לעצמו, אינני במושגים הללו, אני לא מבין ואינני יודע במה לכוון, ולכן עדיף שלא אכווין, בכדי שלא אקלקל. לפי המודפס מבינים, כי צריך לכוון את הסוד. אבל בעצם, הדבר איננו נכון. הסוד, הוא רק תוספת. אבל העיקר הוא, לכוון את הפשט הפשוט. אמנם יש פירושים ועמקות, גם על דרך הפשט, אבל זהו האל"ף בי"ת. אולם הכוונות שהן ע"ד הסוד, הראשי תיבות והסופי תיבות, פ"א אל"ף יו"ד, וחי"ת ת"ו כא"ף, וכן המלה ז'משביע' היא בגימטריא חת"ך, (את זאת קיצרו ולא הביאו בסידורים), א"כ אולי בגלל שכתבו זאת, האנשים הפשוטים הרגישו כי הדבר אינו שייך אליהם.

אבל לאמיתו של דבר, אין בכך כדי הוכחה כלל, שהדבר איננו חזק בקהילותינו. כיון שמי שטעה ולא כיוון בפסוק פותח את ידיך, וחזר אח"כ לאמרו שוב, הרי הוא לא עשה זאת בפרהסיא. ממילא, אינך יכול לדעת זאת דהיינו, בודאי שאבותינו ידעו את ההלכה זאת וקיימו אותה, וכאשר הם חזרו על הפסוק הזה, הדבר היה בינם לבין עצמם. ממילא, קשה מאד לדעת, האם קיימו דין זה, או שלא? והמסתבר הוא, שהם קיימו זאת. כל יודע הלכה, וירא את ה'.

שאלה מהקהל: לפעמים ישנם שמות, אשר מרן שליט"א אומר אותם באופן הרגיל, ואילו כעת מרן שליט"א אמר רק את האותיות, פ"א אל"ף יו"ד, וחי"ת ת"ו כא"ף? האם ישנו עניין בכך?

דרך אגב, באותו השיעור, כאשר דיברתי על הנושא הזה, שאל ידידנו הרב ליאור טביב יצ"ו, מדוע נראה כי נושא זה איננו חזק בציבור שלנו? וענית לך, כי עכ"פ לא יתכן להקל בדבר, אחרי שכולם מביאים זאת. אולי היה אפשר לחשוב, כי הדבר בגלל שהרמב"ם אינו מביא זאת. אבל זאת אינה ראייה, כיון שהדבר לא כתוב במפורש בגמרא, א"כ מי אמר שהרמב"ם חולק על עניין זה? אבל חושבני, כי אדרבה, אצלינו הדבר דוקא חזק, יותר מכל העדות. והראייה, כי לא תמצא בשום סידור, שכתובה ההלכה הזאת. חיפשתי בהרבה סידורים, ספרדים ואשכנזים, ולא כתוב שם את מה שכתוב רק בסידורי התימנים, 'צריך לכוון וכו' ואם לא כיוון צריך לחזור', וכתובים שם גם הכוונות. בסידורים האחרים, הדבר אינו כתוב כלל. הם אינם מביאים זאת. ובסידורי התימנים, כתבו זאת בכל המקומות. גם בזמירות, וגם בסדר היום, וגם במנחה, ואפילו בסדר האשמורות כתבו את זאת. וכפי שאמרנו, אולי שם הדבר מיותר, ורק העתיקו והכפילו זאת כך בדפוס באשגרות מהכא להתם.

שאלה מהקהל: מהרי"ץ הכניס זאת לסידור בכל המקומות?

תשובת מרן שליט"א: לא. הסידור הראשון הידוע לי שהכניס זאת בכל המקומות, הוא סידור תפילת כל פה, שהו"ל לראשונה מהר"ר אברהם אלנדאף, בעל ענף חיים.

שאלה מהקהל: זה עפ"י כת"י מהרי"ץ?
תשובת מרן שליט"א: לא. מהרי"ץ כתב זאת רק בזמירות. הרי בכתבי היד, לא חוזרים על הדברים שוב. דהיינו, אם כבר כתוב משהו בפעם אחת, כגון קרית שמע, לא חוזרים על כך שוב. מהרי"ץ כתב זאת בפעם הראשונה, דהיינו בזמירות, והם העתיקו כך בכל המקומות. כיון שהם מדפיסים בפרוטרוט את הכל, שוב ושוב, ממילא הם העתיקו זאת, והכניסו את הדבר בכל מקום.

תשובת מרן שליט"א: אם אתה שואל, האם הדבר אסור או מותר? אזי לפי דעתי, הדבר מותר. אין בעיני לומר את השמות הללו. אכן, בשו"ת תורה לשמה, החמיר בעניין זה. לפי דעתו, אין לומר זה וכיו"ב, כגון קר"ע שט"ן, ולא אב"ג ית"ן, ולא אנקת"ם או פספסי"ם, וכן כל השמות הרמוזים בר"ת של 'אנא בכח', וכל כי האיי גוונא. ברור שמעיקר הדין, הדבר מותר, אבל לפענ"ד, חושבני כי אפי' עלפי הקבלה, אין בעיני בכך. לא כתוב בספרים, שאסור לומר את השמות הללו. רק בעל תורה לשמה חידש שאסור לומר זאת, ולא ראיתי כי נוהגים כך. הדבר גם איננו מובן. אבל מה שכעת עשיתי זאת, הוא אינו אלא לרווחא דמילתא.

מלבד זה שהגרי"ח, שהוא בעל שו"ת תורה לשמה, רב גובריה, כי ירא אנכי אותו ואת תורתו, ונותן לו כבוד לגודל יקרתו.

מן האמור לעיל יש לנו ללמוד, ראשית, שצריך לכוון את הפשט. זהו היסוד. מי שאינו יודע לכוון את הפשט, אין אומרים לו שיכנס אל הסוד. וצריכים לדעת כלל, לא יכול להיות שהאדם ילמד קבלה, אם אינו יודע ללמוד גמרא. ואם בכל זאת הוא לומד, בודאי שאיננו מבין. לדוגמא, את ספרי האר"י ז"ל, לא ניתן להבין ללא פירושו של הרש"ש, רבינו שלום שרעבי זיע"א, בספרו נהר שלום. ומי שרואה את הספר נהר שלום, רואה איזו חריפות ועמקות. רק גאונים, יכולים להבין את מה שהוא כתב. ממילא הדבר פשוט, כי יש להבין קודם את הפשט, לפני שהאדם מכווין את הכוונות.

זהו כפי שאמר לי מישהו, כששאלתי אותו, מה אתה מכווין בפסוק זה? הוא ענה לי, כאן אני מכווין קמץ, וכאן סגול וכי'. הדבר נקרא, כגוף בלא נשמה. אלו רק סימנים. אבל, אשריהם ישראל. אם הדבר מוסיף להם קדושה, אזי

הדבר טוב. אבל אי אפשר לומר, כי בכך הם מבינים את הכוונות.

לגבי דברי הכף החיים והבן איש חי דלעיל, כי יש לכוון את הכוונות הללו, גם בפסוק 'פותח את ידיך' אשר בברכת המזון. מ"מ לא עלה על דל שפתותיהם לומר, כי אם לא כיוון בכך, יהיה עליו לחזור. אכן צריך לכוון, אבל בודאי שאין צריך לחזור. אם לא גמרת את הברכה, בסדר, תחזור ותאמר שוב. אבל אם כבר גמרת את הברכה, בודאי שלא תחזור, כדי שלא תהיה ברכה לבטלה. בודאי שאין הדבר עד כדי כך. אלא, אם לא כיוון, לא עיכב. לכל היותר, אפשר להשלים זאת בהרחמן.

אולם בעל מגיד תעלומה אומר לנו, ובעצם הבאנו לשעבר שכבר כתבו זאת הגאונים, כי עיקר החיוב הוא רק בפעם אחת. וכבר אמרנו אז בשיעור, כי אמנם לדעת כמה מפרשים אחרים, הכוונה מעכבת בכולם, כיוון שישנו עניין בשלש פעמים הללו. כנראה הדבר מתחיל, בגירסת דברי הגמרא, האם גורסים את המלים 'שלש פעמים', או שלא גורסים זאת, כמו שהבאנו.

ובכל אופן, הדבר נוגע להלכה למעשה. והנה ישנם רבים הנוהגים, לפרוש את כפיהם כלפי מעלה, כאשר אומרים את הפסוק 'פותח את ידיך'. גם אני הקטן מהנוהגים זאת. בודאי שהדבר מעורר, את מי שעושה כך, כיון שהוא עושה כאן איזה שינוי. אבל ישנם אנשים, שאינם מבינים. הם שואלים, וכי על מי נאמר 'פותח את ידיך'? הרי אין זה עלינו, אלא על הקב"ה? בודאי שהכוונה היא, על הקב"ה. אנחנו משבחים ואומרים, שהקב"ה פותח את ידיו, לתת לנו. וכאשר אנחנו פורשים את ידיו כלפי מעלה, פירושו שאנחנו מקבלים זאת.

ידידנו הרה"ג אלעד יוחנן שליט"א, מהעיר צפת ת"ו, שאל אותי, א"כ מדוע פורשים את

דל"ת, וכך הלאה לפי סדר אבג"ד. אבל, מהי החשיבות של הדבר?

מסביר זאת בספר 'תיקון תפילה', הנמצא בסידור אוצר התפילות ודף ק"ח עמוד ב'. הוא מביא, כי דוד המלך ע"ה, עשה את המזמור לפי סדר אל"ף בי"ת, מרוב חשיבות המזמור, בכדי שהאנשים יהיו רגילים לומר זאת. כי ע"י שהמזמור מסודר לפי אל"ף בי"ת, זוכרים אותו. כאשר האדם אינו זוכר מהו הפסוק הבא שעליו לומר, כאשר הוא יזכור שהפסוק הקודם התחיל באות בי"ת, הוא ידע שהפסוק הבא מתחיל באות גימ"ל. לכן, מרוב חשיבות המזמור, דוד המלך סידר זאת לפי הא"ב, בכדי שהאנשים יוכלו לומר זאת בעל פה, גם כאשר לא יהיה להם ספר. הדבר מראה, את גודל חשיבות המזמור.

הוא מביא לכך מקור, ממדרש תדשא ופרק כ"ו, למה נכתב ספר הקינות, כסדר כ"ב אותיות? דהיינו, מדוע מגילת איכה, נכתבה לפי סדר א"ב? כל ארבעת הפרקים, מסודרים לפי א"ב, חוץ מן הפרק האחרון. מדוע? בשביל שיהא הספר הזה מוכן ורגיל לכל ישראל בפיהם ע"כ. ונראה, שכך היתה גם דרכו של דוד המלך ע"ה, כל מזמור שהיה מבקש להשגירו בפי כל העם, לגודל תועלתו, סידרו בסדר א"ב, כדי להקל על הזיכרון בעל פה. וזאת היתה כוונת התלמוד, משום דאתי באל"ף בי"ת. אם כן זאת לנו לעדה, שהיתה כוונת מחברו, שיהיה רגיל תדיר בפי העם. ואית ביה שבת, הכנת מזון לכל חי וכו', זהו הדבר הנוסף. לכאורה, הדבר עוד מחזק את שאלת בעל מגיד תעלומה. שהרי משמע, כי כל פסוק במזמור זה, הוא פסוק חשוב. הרי מגודל חשיבות המזמור, דוד המלך ע"ה רצה, שידעו אותו בעל פה.

אבל לכאורה, אם כן, מדוע דוקא המזמור 'תהלה לדוד'? הרי ישנם עוד כמה מזמורים, שהם על סדר א"ב? למשל, המזמור ה'ללויה'

כפות הידיים לצדדים, ולא מחברים אותם? אמרתי לו, מה אתה חושב? נותנים לנו פירות? נותנים לנו ארגזים! כמויות של שפע! לכן, צריך לפתוח הרבה את הידיים, ולא לחבר אותם. פירושו, שאנחנו פותחים את הידיים, ומקבלים את השפע. הקב"ה בשמים פותח את ידיו, ואנחנו כאן פותחים כלפי מעלה את ידינו, בכדי להמחיש ולהרגיש זאת, ולהראות את הנכונות והרצון לקבל את השפע.

וחושבני, כי לכן גם מקובל, בקריאה שלציבור, למשוך את המלה 'את', בפסוק פותח את ידך. הרי לכאורה, אין סיבה לעשות זאת. אדרבה, הלא כיון שישנו כאן מקף, היה צריך לחבר את המלה 'את' למלה 'ידך'. וא"כ מדוע מושכים במלה 'את'? אלא מסתבר, כי הדבר נעשה בשביל הכוונה, של הראשי תיבות והסופי תיבות.

אבל נראה לי, שבכל זאת הציבור ממחר מדאי. ומי שרוצה לכוון כראוי, אינו מספיק לעשות זאת. אולי את הפשט הפשוט, אפשר לכוון במהירות, אבל מי שרוצה לכוון יותר, אינו מספיק. אמנם יוכל לתקן זאת, כאשר הוא נזכר. הן בתוך הזמירות, ואפילו אחרי התפילה, אפילו אחרי עלינו לשבת. גם אז, שיאמר את הפסוק הזה כראוי.

נשארה לנו, הפליאה של ספר מגיד תעלומה, ובעזרת ה' ברצוני לתרץ אותה. המגיד תעלומה מתפלא, למה הגאונים אומרים, כי המדובר רק לגבי הפסוק 'פותח את ידך'? הרי לכאורה מהגמרא משמע, כי כל המזמור חשוב, כיון שהוא על סדר אלפ"א בית"א?

והאמת היא, כי צריך להבין זאת, מה העניין הזה, שהמזמור בא על סדר אל"ף בי"ת? בסדר, הפסוק 'ארוממך' מתחיל באות אל"ף, זה הפסוק 'בכל יום אברכך' מתחיל באות בי"ת, והפסוק 'גדול י"י ומהולל מאד' מתחיל באות גימ"ל והפסוק דור לדור ישבח מעשיך' מתחיל באות

אוֹדָה יְיָ בְּכָל לֵבָב, בְּסוּד יִשְׂרָיִם וְעֵדָה. גְּדֹלִים
מַעֲשֵׂי יְיָ, דְרוֹשִׁים לְכָל חַפְצֵיהֶם [תהלים קי"א].
הרי גם הוא, לפי סדר א"ב. וכן המזמור, לְדוֹד
בְּשָׁנוֹתוֹ אֶת טַעְמוֹ לִפְנֵי אַבְימֶלֶךְ [תהלים ל"ד],
אַבְרָכָה אֶת יְיָ בְּכָל עֵת וְגו', בְּיַי תִּתְהַלֵּל
נַפְשִׁי וְגו', גְּדֹלוֹ לִיְיָ אֶתִּי וְגו', דְרִשְׁתִּי אֶת יְיָ
וְעָנְנִי וְגו'. אמנם הגמרא שאלה, גם על המזמור
'אשרי תמימי דרך', כי גם הוא לפי סדר א"ב.

אכן, אם בגלל שכתוב שם את הפסוק, טָרַף
נָתַן לִירְאָיו [תהלים קי"א, ה"ג, כבר הגר"א מתרץ
זאת ואומר, כי שם זהו דוקא 'ליראיו'. דהיינו,
בפסוק 'פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון',
ישנו שבח יותר גדול, כי זהו לא רק 'ליראיו'.
השבח הוא, שהקב"ה נותן מזון, גם לאלו אשר
אינם יראים אותו. זהו שבח גדול ביותר. הדבר
מראה, כמה הקב"ה עושה חסד עם העולם, כי
הוא נותן אפילו לאנשים שאינם ראויים.

בכל אופן, נחזור לשאלת המגיד תעלומה,
שבדבר זה הניח הדבר כ'תעלומה', מדוע
הגאונים אמרו זאת דוקא לגבי הפסוק 'פותח
את ידיך', ולא לגבי כל המזמור?

חושבני, כי הדבר חייב להיות כך. דהיינו, וכי
סלקא דעתין, כי לגבי כל מזמור 'תהלה לדוד',
אם לא אמרו אותו בכוונה, יהיה צריך לחזור
עליו? וכי מזמור זה, יהיה יותר חשוב מאשר
קרית שמע?

הרי אדם שקרא קרית שמע בלי כוונה, יצא ידי
חובתו. רק הפסוק הראשון, הוא הדבר המעכב.
זאת ההלכה בשלחן ערוך וסימן ס' סעיף ה"ג,
ומקורו מהרמב"ם על פי דברי הגמרא, הקורא
את שמע, ולא כיון ליבו בפסוק ראשון, שהוא
שמע ישראל, לא יצא ידי חובתו. לגבי הפסוק
הראשון, אם לא כיוונת בו, לא יצאת ידי חובה.
ויש אומרים, כי גם הכוונה בבשכמל"ו מעכבת,
כמובא בס' הלכה ברורה.

והשאר, אם לא כיון ליבו, אפילו היה קורא
בתורה, או מגיה הפרשיות האלו בעונת קרית
שמע, יצא. והוא שכיון ליבו בפסוק ראשון. אין
המדובר, לגבי הכוונה לצאת ידי חובה. זהו
נושא אחר. האם מצוות צריכות כוונה, או שלא.
אלא המדובר, על כוונת פירוש המלים.

המשנה ברורה [שם בס"ס ס"ק י"א] מדגיש זאת,
כוונה זו האמורה כאן, איננו הכוונה האמורה
בסעיף ד', דשם הוא הכוונה לצאת ידי חובת
מצוה, זה בעינין לכל הפרשיות [כמו שכתב
הריטב"א בר"ה ושיטה מקובצת בברכות].
משא"כ כוונה זו, הוא להתבונן ולשום על ליבו
מה שהוא אומר. ולכך הוא לעיכובא, רק
בפסוק ראשון, שיש בו עיקר קבלת עול
מלכות שמים ואחדותו ית'. א"כ, רק הפסוק
הראשון, הוא המעכב. ממילא, אם לגבי קרית
שמע, שהיא מדאורייתא, רק הכוונה בפסוק
הראשון היא המעכבת, וכי יכול להיות שלגבי
תהלה לדוד, כל המזמור יעכב?

אותו הדבר, לגבי תפילת שמונה עשרה. הדבר
המעכב הוא, רק ברכה אחת, הראשונה, ברכת
אבות. לא בכל תפילת שמונה עשרה, הכוונה
היא מעכבת. כותב השו"ע [בסימן ק"א סעיף א"ג,
המתפלל, צריך שיכוין בכל הברכות. בודאי,
כי כך צריך לכתחילה. ואם אינו יכול לכוין
בכולם, לפחות יכוין באבות. ואם לא כיון
באבות, אף על פי שכיון בכל השאר, יחזור
ויתפלל.

כאשר מדברים על אדם שלא כיוון בברכת
אבות, אין פירושו שהוא לא כיוון בכל מלה
ומלה, אלא שבזמן שהוא אמר את הברכה,
הוא לא שם לב למה שהוא מוציא מפיו, שהוא
מברך את ה', ושבזכות אבותינו הקדושים
הקב"ה יגאל אותנו, בא"י מגן אברהם. דהיינו,
אין המדובר, שהוא לא חשב את הפירוש, של
כל מלה ואות. הרי ישנם כוונות ודיוקים וכו'.
אלא המדובר הוא, להבין את משמעות

שערי יצחק – השיעור השבועי

בכל פעם, הוא קצת יחלום. רק יחידי סגולה, יכולים לצמצם את המחשבה בכל המזמור הזה.

בנוסף, צריכים לומר, כי כיון שהגמרא מדגישה, שישנו שבח גדול להקב"ה, באמירת הפסוק 'פותח את ידיך', א"כ נכון שגם הפסוקים האחרים הם חשובים, אבל אינם באותה דרגת חשיבות כפי הפסוק הזה. אמנם, אכן דוד המלך ע"ה רצה, שמזמור זה יהיה שגור בפי הבריות, אבל לא עד כדי כך, שהכוונה באמירתו תהיה מעכבת בכל יום ויום. אלא, מדי פעם בפעם יאמרו זאת. אכן כתוב, כי מי שאומר אותו, 'מובטח לו שהוא בן העולם הבא', כיון שהוא מרומם את האדם, אבל לא עד כדי כך, שיצטרך לחזור על כל המזמור, כאשר הוא לא כיוון באמירתו.

חשיבות הסדר לפי אל"ף בי"ת, יש להבין עוד כי זה מורה על שלימות. כ"ב אותיות התורה, הלא בהן ברא הקב"ה את העולם, הם כל התורה כולה, וגנוזים בהם סודות נשגבים.

מהרי"ץ כותב [בע"ח ח"א דף ל"ב ע"א] לבאר, מדוע תיקנו אנשי כנסת הגדולה בברכת 'יוצר אור', א"ל ב'רוך ג'דול ד'עה וכו' לפי סדר אל"ף בי"ת, וכן בשבת, א"ל אדון על כל המעשים, 'ברוך ומבורך וגו', להודיע כי לא נתקיימו שמים וארץ ותולדותיהם, אלא בעבור התורה. שנאמר, אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה, חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי וְיִרְמִיחוּ לִי ג, כ"ה]. והתורה כולה, יוצאה מכ"ב אותיות. וזהו שאמר הכתוב, נְגִילָה וְנִשְׁמַתָּה בָּךְ [שיר השירים א', ד], בכ"ב אותיות שכתבת בהן את התורה. ויש במדרש רבי אלעזר הקליר, כשרצה לייסד פייטנות, עלה לרקיע ע"י שם, ושאל למיכאל, היאך המלאכים משוררים, ואיך שירתם מיוסדת? אמרו לו, באל"ף בי"ת. והנהיג הוא ג"כ, לעשות כל שבחיו באל"ף בי"ת יעו"ש.

הדברים, באופן כללי, לכל הפחות. ואם הוא נזכר בסוף הברכה, לפני שאמר בא"י מגן אברהם, הוא יכול לחזור עוד הפעם, בלי הזכרת ה'. אבל מרן אומר, כי בדיעבד שהמשיך, עליו לחזור על כל התפילה.

אמנם הרמ"א כותב, והאידנא אין חזרין, בשביל חסרון כוונה. שאף בחזרה, קרוב הוא שלא יכוין, אם כן למה יחזור (טור). וכי בפעם השנייה, אתה אכן תכווין? אם כן אדרבה, אם תחזור עוד הפעם, הדבר יהיה ברכה לבטלה. וכך נפסק להלכה.

לדין, ישנה עצה לפתור את העניין הזה, ע"י חזרה בהרהור. הרי כבר אמרנו מספר פעמים [שיעור מוצש"ק נצבים וילך ה'תשס"ט, ומוצש"ק בראשית ה'תשע"א, ומוצש"ק כי תבא ה'תשע"ב], כי ישנו דיוק בלשון הרמב"ם, שגם לגבי תפילת שמונה עשרה, יוצאים ידי חובה בהרהור. למרות שכמעט כל שאר הפוסקים אינם סוברים כך, אבל לכל הפחות יש לנו עצה לגבי 'בדיעבד'. הרמב"ם סובר, כי ברכות שמונה עשרה, הן ככל הברכות. כפי שלגבי ברכת הנהנין, לדברי הרמב"ם בדיעבד יוצאים יד"ח בהרהור, אפילו אם לא הוציא בשפתיו, ה"ה לגבי ברכות שמונה עשרה. ממילא ישנו פתרון, גם כאשר כבר גמרת ואמרת בא"י מגן אברהם. לפי ההלכה, כך אומרים הפוסקים, כי בזמנינו, לא יעזור אם הוא יחזור, כיון דמסתמא הוא לא יכווין גם בפעם השנייה, א"כ לכל הפחות תחזור בהרהור. בכך אין חשש ברכה לבטלה, כי 'לבטא בשפתים' כתיב. אבל באמירה במחשבה, זה לא נקרא הוצאת שם שמים לבטלה.

זהו קצת תירוץ, לקושיית המגיד תעלומה. בכל אופן, חיזוק לשיטת רבי יונה. כי לא יכול להיות, שהכוונה מעכבת, בכל המזמור תהלה לדוד. כי אם האדם לא יכווין, הוא יצטרך כל הזמן לחזור, והוא יחזור ויחזור ולא יגמור. כי

עוד כתב מהרי"ץ [שם דף קפ"ג קפ"ד], שמעתי שתיקנו לומר זה, 'הללויה והללויה, אודה י"י בכל לבבי, בשבע ברכות דנישואין, גם פסוקי אשת חיל, בעבור שיש בהם כ"ב אותיות התורה, שבהם נבראו שמים וארץ, וכל הבריות, ואדם הראשון בכללם. ולפיכך, כשרוצים לזווג החתן בכלה, אומרים אותן, לפי שדומה לבריית העולם. ומזה הטעם, תיקנו חדויות לחתן, בסדר אלפא ביתא יעו"ש, ובש"ע המקוצר חלק יו"ד הל' קידושין ונישואין סי' ר"ו סעיף ס"ז אצל הערה תקס"ד.

השלמה בעניין היכן יחזור, ומהיכן ועד היכן יחזור, מי שלא כיוון בפסוק זה.

הבאנו אז בשיעור, את מסקנת בעל כף החיים [סימן נ"א סס"ק ל"ג], האומר כי לדעתו אין חובה לתקן את כוונת אמירת הפסוק 'פותח את ידיך' בתוך הזמירות, אלא אפשר לסמוך על כך שנאמר זאת ב'סדר היום'. וז"ל, מי ששכח ולא כיוון בפסוק פותח את ידך שבתהלה לדוד שאומרים אחרי ברוך שאמר, ולא נזכר עד שאמר אחריו פסוקים אחרים, אין צריך לחזור לאמרו, כיון שיש לו תשלומין לכיוון בתהלה לדוד שאומרים אחר העמידה, ולמה ליה להפסיק ולאמרו במקומות אחרים, אשר אינם מקומו.

בעל כף החיים סובר, כי הדבר אינו כדאי. הוא לא הסביר בדיוק את סיבת העניין, אבל הוא רמז לכך. דהיינו, על פי הסוד, הכל מכוון במדה ובמשקל ובמשורה. לא כדאי לערבב פסוק במקום אחר, כי בכך אתה מערבב את כוונת העניינים. לכן, כיון שלא הצלחת לומר זאת כראוי במקומו, גם אם לא תחזור ותגיד זאת שם, עדיין יש לך זמן לתקן זאת ב'סדר היום', לפני ובא לציון, או כשתזכר, כיון שאז אין את הדיוק וההקפדה בעניין הפסקות. מה שאין כן, לגבי הזמירות. הרי כתוב, כי אסור לדבר באמצע הזמירות. א"כ רואים, כי ישנה

חשיבות, שלא להכניס שם דברים, אשר אין שם מקומם. לכן, לפי דעתו, יש להשאיר זאת לאחר מכן.

אולם ספר תשובות והנהגות וחלק א' סימן צ"ב, להגר"מ שטרנבוך שליט"א, חולק על כך וטוען, כי צריך לחזור על פסוק זה, דוקא בזמירות. וז"ל, נראה, שאם נזכר בפסוקי דזמרא, אף שהמשיך הלאה הרבה, אומר במקום שנזכר 'פותח את ידיך' עד סוף המזמור, ומשמיט וחוזר למקום שפסק ואומר הלאה. שאפילו אם זה מעכב בלא כוונה, מ"מ אין שאר הפסוד"ז הפסק לגביו, ויכול להשלימו כל זמן שהוא בתוך הפסוד"ז.

דעתו היא, כפי סברת המשנ"ב, האומר כי צריך לומר מן הפסוק 'פותח את ידיך', ועד סוף המזמור. לא מספיק לחזור על פסוק אחד. א"כ הוא אומר, כי אם נזכרת במזמור הבא, או אחרי שלשה מזמורים, או מתי שתיזכר, עד ישתבח, תשתול זאת שם, תאמר מן הפסוק 'פותח את ידיך' ועד סוף המזמור. הדבר איננו מזיק.

וכל שכן שלדעת הברכי יוסף סגי שאומר רק פותח את ידיך, וא"צ לומר כל המזמור, ושכ"מ מדברי תר"י וסתימת השו"ע. וא"כ בודאי תיקן בזה, כל שאמר גם פסוק זה.

אבל אין לסמוך על מה שאומר אחר התפלה. לכך הוא לא מסכים. והסיבה היא, הוא אומר כאן טעם למדני, שאין עלה דין פסוקי זמרה כלל, שיסודם דברי שבח לפני התפילה, וכמאמרם 'לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל'. ולדעת כמה פוסקים, אין משלימין אחר התפילה, פסוקי דזמרא, כדאיתא בטור שם.

הרי ידוע, כי אם אדם איחר לבית הכנסת, לא אמר את הזמירות, ישנה מחלוקת בין הפוסקים, האם הוא יכול להשלים זאת לאחר

שערי יצחק – השיעור השבועי

אלא כך משמע מכל הפוסקים, דלא כדעת הכף החיים. אפילו ממרן השו"ע משמע, כי צריך לתקן את הפסוק 'פותח את ידיך', בתוך הזמירות.

אבל הוא מוסיף וטוען, כי עצת הכף החיים אינה טובה, ומשום דאע"ג דבשביל תקנת 'תהלה לדוד', שאמרו על זה שכל האומרה בכל יום הר"ז בן עוה"ב, ע"ז סומכים על מה שאמר אחר התפילה, מ"מ הכא מדין פסוד"ז קאתינן עליה. וכמוש"כ תלמידי רבינו יונה ז"ל, שלא תיקנו פסוקי דזמרא, רק על מזמור זה ופסוק זה שהוא העיקר.

דהיינו, לפי עיקר התקנה, כל העניין של אמירת הזמירות, הוא בשביל המזמור 'תהלה לדוד'. הרי הדין הוא, כי כאשר אין לאדם פנאי לומר את כל הזמירות, יש כמה דרגות בעניין זה, אולם הפחות ביותר הוא לומר רק את 'תהלה לדוד'. דהיינו, ברוך שאמר, אשרי וגו' תהלה לדוד וגו', וברכת 'שתבת'. כיון שזהו העיקר. מכך מוציאים הגאונים, כפי שהביא תלמיד רבינו יונה, כי הדבר מעכב. ולכן לכתחילה סבירא לי, בודאי אין לסמוך על מה שאמר אחר התפילה, שלא בפסוקי דזמרא. אבל עכ"פ לכו"ע צריך ליזהר ולהזהיר, לכוין בכל תיבה ותיבה בפסוק פותח את ידיך כדן וכו'. יוצא לפי דבריו, כי לא טובה הדרך הזאת, להשלים זאת לאחר מכן. חסר ופגום כאן במהות הפסוקי דזמרא.

תכף נראה בע"ה, כיצד ליישב זאת. רק נקדים, את עיקר דברי מהרי"ץ זיע"א, בעניין זה. אקרא רק את העיקר, מפאת קוצר הזמן, אבל הרוצה יעיין בפנים את כל דבריו, המסולאים בפז.

בהתחלה [עץ חיים דף י"ז ע"ב] הוא אומר כך, ויש בכל פסוק, וא"ו אחר אתנת. כגון, 'ארוממך אלהי המלך, ואברכה וגו'. 'בכל יום אברכך, ואהללה וגו'. גדול י"י ומהולל מאד, ולגדולתו

התפילה. יש אומרים, כי הדבר כבר נגמר, בבחינת 'עבר זמנו בטל קרבנו'. אין מה לומר זאת אחר כך. ויש אומרים, כי הוא יכול לומר את פסוקי דזמרא לאחר מכן, כיון שזה לא גרע מאמירת תהלים דעלמא, רק שלא יאמר את ברכת 'ברוך שאמר' וברכת 'שתבת'. טעם האומרים שלא לומר זאת בכלל הוא, כי כל העניין לומר את הזמירות, זהו בכדי לסדר את שבחו שלמקום לפני שהוא מתפלל. דהיינו, זאת כעין הקדמה. [נראה לענ"ד, שמטעם זה קבעו לומר תהלה לדוד, לפני סדר האשמורות. ודוק. כי הסליחות שאומרים מלפני כן, הן הוספות יותר מאוחרות, עד שיתאספון]. ממילא, אם כבר התפללת, אמרת שמונה עשרה, א"כ כבר אין מה לסדר את שבחו של מקום, כיון שזה כבר מסודר.

גם מהרי"ץ זיע"א כותב כך בעץ חיים וחי"א דף כ"ו עמוד ב', והוא מוסיף עוד נימוקים נוספים. להלכה למעשה פסקנו בס"ד [בשע"ה סימן י"ב סעיף ט"ז], כי יש לומר את פסוקי דזמרא לאחר התפילה, אולם ללא ברכות 'ברוך שאמר' ו'שתבת'. אבל בכל אופן, ישנם צדדים אחרים, כפי שהבאנו לעיל.

והיינו, דתו אין על זה שם של פסוקי דזמרא. ולאחר התפילה, לא תיקן לשבח ב'פותח את ידיך', ולכן אומר בפסוקי דזמרא גופא דוקא, אף שלא במקומו, דלא מעכב.

ועיין בכף החיים שתיקנו אשרי ג' פעמים ביום, שאפילו יפגעו פעם או שתים, עדיין ישאר לו פעם אחת. ולכן כתב שם, שאם נזכר בפסוקי דזמרא שלא כיון, אחר שכבר המשיך במזמור אחר, אינו צריך לחזור, רק סומך על 'אשרי' שאומר בקדושה דסדרא. אבל אין כן דעת המשנ"ב, כל שיש לו שהות וכנ"ל.

א"כ ראשית הוא טוען, כי זאת אינה דעתו של בעל משנה ברורה. ואכן הדבר נכון. והאמת היא, כי זאת איננה רק דעתו של המשנ"ב,

וגו'. מהרי"ץ מסביר, כי הדבר רומז לכך, כי הצדיקים "ינוחו" על משכבותם בלי צער, והרשעים זועקים "ווי" בגיהנם כל ו' ימי המעשה, חוץ מב' פסוקים וכו'.

ובסוף [דף י"ח ע"ב] הוא אומר כך, ודע, דסגולת אמירת תהלה זו לפרנסה הוא דסדר היום ודמנחה דוקא, עיין ספר הזוהר פרשת פינחס דף רכ"ו עמוד א'.

מהרי"ץ מביא לנו את דברי הזוהר, לא ראיתי אף אחד מן המפרשים שציין אותם, בכל אופן בנוגע לעניין שלנו. שכתוב ב"זוה"ק, כי החשיבות של אמירת 'תהלה לדוד', היא ב'סדר היום', ובתפילת מנחה, ולא בזמירות.

בספר הזוהר הק' כתוב שם כך, א"ר אלעזר, תנינן, כל מאן דאמר תהלה לדוד בכל יום תלת זמנין, איהו בר עלמא דאתי. והא (אתמר) [אתמר] טעמא. פירוש, שנינו את העניין הזה, ואמרו את הטעם לכך. והטעם הוא כידוע, בשביל הפסוק 'פותח את ידיך'. א"כ הוא שואל, אי בגין פרנסה ומזונא דכל עלמין, תריין זמנין אינון בכל יומא, בצפרא ובפנייא, דכתיב בתת י"י לכם בערב בשר וגו'. אמאי תלת זמנין בכל יומא? הוא שואל, הרי יש שתי סעודות ביום, בצהריים ובערב. א"כ, מדוע צריך לומר זאת שלש פעמים? לכאורה, היה מספיק לומר זאת רק פעמיים? בַּתַּת יְיָ לְכֶם בְּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וְלַחֵם בַּבֶּקֶר לְשַׂבֵּעַ [שמות ט"ז, ח']. 'בוקר' הכוונה היא גם לצהריים. עד חצות היום, עד שש שעות, זה עדיין נחשב 'בוקר', כנז' בגמרא בברכות.

והוא מתרץ, אלא, תריין למזונא דבני אינשי ודכל עלמא. כלומר, שני המקומות, סעודת צהריים וערב, הם לצורך המזונות של בני האדם וכל העולם. ותכף הוא יסביר, כי ישנו עניין נוסף בכך.

והפעם השלישית הנוספת היא, וחד למיהב תוקפא לההוא אתר דפתיחו ידוי.

מסביר בעל מתוק מדבש, מה שאומרים תהלה לדוד בזמירות, לתת תוקף וכוח למקום שהוא שפתוחה ידו, דהיינו על המלכות שממנה יורד המזון לתחתונים. הפעם השלישית, היא בבחינת 'אתערותא דלתתא', המעוררת את ה'אתערותא דלעילא'. לעורר את פתיחת הידיים העליונים, דהיינו השכינה, המלכות, שהיא מקור השפע, בכדי שנוכל לקבל זאת.

ממשיך הזוהר ואומר, ותרין מזונין אלין, משניין דא מן דא. וכולהו תלת מזוני כתיבי הכא. ואתה נותן להם את אכלם בעתו, דא מזונא דעתירי, דיהיב מיכלא סגי בעתו, הא חד. תריין, דכתיב ומשביע לכל חי רצון, דא מזונא דמסכני, דאינון שבעין מרצון, ולא מגו מיכלא סגי. תלת, דכתיב פותח את ידך, דא תוקפא לההוא אתר, דבפתיחו דידי נפקא רצון ושבעא לכלא.

דהיינו, יש כאן שלש דברים. כלפי העשירים נאמר, 'ואתה נותן להם את אכלם בעתו'. כי העשירים מקבלים שפע בריוח ובכמות מרובה, 'מיכלא סגי'. וכלפי העניים נאמר, 'ומשביע לכל חי רצון'. כי אפילו שזה מעט, אבל כיון שהם שבעים מכך, מרצונם הדבר נעשה, גם זה הוא שבח גדול. [במתוק מדבש שם דף קפ"ה מסביר, שהם שבעים מרצון, דהיינו ממה שמאמינים שכך הוא רצון ה', כעין שאחז"ל [אבות פ"ד משנה א'] איזהו עשיר, השמח בחלקו עכ"ל. ולענ"ד מתקיים כאן הכלל שדברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, כי יש לצרף כאן את הזוה"ק שמביא מהרי"ץ [בע"ח דף י"ט ע"א ד"ה לכל חי רצון], אכילה לא כתיב, אלא רצון. ההוא רעוא דשׁייט ההוא מיכלא, שְׁבַעַא איקרי. ואפילו דלית קמיה ברנש אלא כזית יעו"ש. וחיפשתי ומצאתי שהם בזוה"ק פ' תרומה דף קנ"ד ע"ב.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בכל יומא, דאלין חיובא על ב"נ. ואי אמר יתיר, לאו בגין חובה איהו, אלא בגין שבחא גו תושבחן דזמירות דדוד מלכא.

דהיינו, חובת אמירת מזמור 'תהלה לדוד', היא רק בשתי פעמים, ב'סדר היום' ובתפילת מנחה. מ"ט בגין דפרנסה, לא חזי למשאל אלא בתר צלותא ופרנסה דמאריה. הוא אומר כאן, דבר נסתר וגבוה מאד. כביכול, התפילה היא בשביל הקב"ה, ובכך כביכול נותנים לו לאכול. כמובן, זה רק בתורת משל. כביכול, אנחנו מושכים את השפע על הקב"ה. ורק אחר כך, אנחנו נאכל. כלומר, לא שייך שאנחנו נבקש על מזונותינו, לפני שאנחנו נותנים להקב"ה. המלך אוכל בהתחלה, ולאחר מכן אוכלים העבדים. א"כ יוצא, כי מה שאמרנו מקודם בזמירות, אלו רק שבחים, ולא בקשות.

ואם תשאל, הרי בתפילת מנחה, אנחנו אומרים את מזמור 'תהלה לדוד', לפני התפילה? התשובה היא, כי לגבי תפילת מנחה, אי אפשר לבקש זאת לאחר התפילה, כיון שאז מתעוררים הדינים, לפני הלילה בו תרמוש כל חיתו היער, מפי ינטו צללי ערב. ממילא, אין זה הזמן לבקש בקשות. לגבי תפילת מנחה, הבקשה חייבת להיות לפני התפילה. ולפי זה, מה שאמרנו בתפילת שחרית, דהיינו ב'סדר היום', זה יוצא באמצע, בין התפילות, ועדיין נמשכת ההארה של'בוקר, ואפשר עדיין לבקש.

כך הוא אומר בסוף, ועל דא, לית חיובא דמזונא אלא לבתר צלותא בעלותא דמנחה (בערב) קודם צלותא. מ"ט, בגין דעד לא אשתכח דינא קשיא, בעוד דאנפין דמלכא נהירין, יימא 'תהלה לדוד' בהאי סידורא דמזונא. דלבתר דדינא שריא ותלי על עלמא, לאו שעתא איהו.

דרשה זו אמר רבי אלעזר, בנו של רשב"י. אתא רבי פינחס ונשקיה. חותנו רבי פינחס, כל כך

ממילא יהיה מובן לפי זה, מניין למד רבי אלעזר שהפסוק 'נותן להם את אכלם בעתו' מיירי בעשירים, דלכאורה עשירים מאן דכר שמיהו, והיכא רמיזי? אלא, מדנקט קרא 'אכלם', משמע אוכל מלא ומשביע, היפך מן האמור בפסוק 'משביע לכל חי רצון'. גם מדקאמר 'בעתו', מוכח שהוא עת קבוע, כי מפני שהם עשירים, זמן סעודתם מזומן ומסודר וידוע מראש. וע"ע כתובות דף ס"ז ע"ב, מה שדרשו בפסוק זה, בעתם לא נאמר אלא בעתו, ובמהרש"א ובענף יוסף ושאר מפרשים שם. יב"ן.

וישנו דבר שלישי, 'פותח את ידיך', דא תוקפא לההוא אתר, דבפתיחו דידי נפקא רצון ושבחא לכלא'.

דרך אגב, כאן כתוב כי הפסוק 'זאתה נותן להם את אכלם בעתו', קאי כלפי העשירים. מהרי"ן שם מביא, כי המלה 'בעתו', היא ראשי תיבות, ב'שר ע'זפות ת'בשיל ו'יין. הדברים הללו, מיועדים ומצויים לעשירים. אך מישהו שאל אותי, א"כ מדוע לא נזכרו גם דגים, או דברים נוספים?

אמרתי לו, תשמע, יש כאן את האות וא"ו, המלה "בעתו" נגמרת בוא"ו, א"כ אתה יכול להוסיף שם את כל מה אתה רוצה. כגון, ו'דגים, ו'עוגות, וכדומה. באות וא"ו החיבור, אתה יכול להכניס כל מה שתמצה. בכל אופן, זהו 'בעתו', והפסוק מדבר כלפי העשירים. הדבר השלישי הוא, הפסוק 'פותח את ידיך', שהוא נכנס באמצע, בין העשירים לבין העניים.

כך ענה רבי אלעזר, על שאלתו. אכן נכון שלא אוכלים שלש פעמים ביום, אלא פעמיים, אבל השלש פעמים הללו, הם מכוונים כנגד שלושת הדברים האלה.

כעת הוא אומר תירוץ נוסף, תו הכי אוליפנא, דלא איהו אלא תרי זמני, בגין מזונא ופרנסה

נהנה מן החידושים האלה, והוא בא ונישק את רבי אלעזר, מרוב שהוא שמח בדברי התורה המתוקים הללו.

מובן, כי מה שציין מהרי"ץ זיע"א, זהו לפי התירוץ השני של רבי אלעזר. כי לגבי אמירתו בזמירות, אלו רק שבחים.

אולם, קצת לא הובן לי, מדוע מהרי"ץ תפס את התירוץ השני, אשר אמר רבי אלעזר? הרי משמע דלפי התירוץ הראשון, הדבר אינו כן. רק התירוץ השני מחדש, כי לא שלשת הפעמים הם חובה, אלא רק שניים הם חובה. אבל לפי התירוץ הראשון, לכאורה, שלושת הפעמים הם חובה? א"כ, מדוע מהרי"ץ הביא בפשיטות, רק את התירוץ השני? לכל הפחות הוא היה אומר לנו, כי ישנו צד כזה, או שיטה כזאת. למה מהרי"ץ כתב כך באופן מוחלט, כי זהו רק לגבי 'סדר היום' ותפילת מנחה, הרי לכאורה הדבר אינו מוסכם? זאת קושיא ראשונה.

קושיא שניה, הרי לכאורה יוצא מן ההיפך אל ההיפך. דהיינו, לדעת הגאונים, הבאנו כי כך דעת רב עמרם גאון ורב נטרונאי גאון, שהחויב הוא רק בפעם אחת בלבד. א"כ יוצא, כי דעת הגאונים, אינה כמו התירוץ הראשון, ולא כמו התירוץ השני. שהרי לפי התירוץ הראשון, שלושת הפעמים הם חובה. ולפי התירוץ השני, שתי פעמים הם חובה. והגאונים אומרים, כי רק אחד הוא חובה. הדבר קצת תמוה.

לכן, נראה לענ"ד, כי ההבנה כאן איננה נכונה. ראשית, אמעיקרא אולי לא כ"כ קשה על מהרי"ץ. כיון שישנו נידון בפוסקים ובמפרשים, מביא זאת בעל שדי חמד בכללי התוספות וסימן ט"ז, כי כאשר ישנם בתוספות שתי תירוצים, איזה תירוץ הוא העיקר לדינא? רבים אומרים, כי התירוץ השני הוא העיקר, וכך נוקטים להלכה. כאשר אומרים שני תירוצים, פירושו כי בתירוץ הראשון ישנו איזה קושי, לכן

מוסיפים ואומרים תירוץ שני. אם ישנו תירוץ טוב, לא אומרים א"כ תירוץ נוסף. כאשר ישנם כמה תירוצים, מתחילים בתירוץ החלש, ואח"כ מוסיפים תירוץ חזק. לא מתחילים עם תירוץ חזק, ואח"כ יורדים לתירוץ חלש. לכן, רבים אוחזים, כי התירוץ השני זהו העיקר.

אינני יודע, אם הדבר שייך לנושא שלנו. לפום רהטא, אינני יודע מדוע הם אומרים כך, רק לגבי התוספות. ויש לדון אם שייך לומר זאת, גם לגבי הזוה"ק. אמנם לגבי הגמרא, הדבר יותר פשוט, כי ידוע שנוקטים הקדמונים שההלכה כפי 'לישנא בתרא'. ועוד כללים דומים. בכל אופן, אולי זה תירוץ על מהרי"ץ זיע"א.

אולם, אולי לא צריך להגיע לתירוץ הזה. כי נראה לי, דאפשר לומר שהתירוץ הראשון בזוה"ק, אינו חולק על התירוץ השני בעניין זה. ואדרבה, לפי התירוץ הראשון, רק פעם אחת היא חובה. הרי בתירוץ הראשון הוא אמר, כי יש שלש פעמים. אחד לעשירים, ואחד לעניים, ואחד לפתיחת הידיים, 'אתערותא דלתתא' למדת המלכות. א"כ יוצא, כי לא תיקנו זאת כנגד הסעודות, אלא כנגד שלושת הדברים דלעיל, וממילא רק פעם אחת היא חובה. כיון שבכל פעם שאומרים את המזמור 'תהלה לדוד', יש בו את שלושת הדברים הנ"ל. אחרת זה תשע, שלוש פעמים שלוש. א"כ אדרבה, לפי התירוץ הראשון, רק פעם אחת היא חובה. נמצא שהדבר בעצם מתאים, לדעת הגאונים.

מן התירוץ השני שבזוה"ק, יש חיזוק לשיטת כף החיים דלעיל. אמנם כוותיה, ולא מטעמיה.

יתכן אולי לומר עוד תירוץ, שמהרי"ץ נראה לו עיקר כהתירוץ השני, כיון שהוא נאמר בלשון 'הכי אוליפנא'. דהיינו, כך למדנו. זה קבלה מרבותיו. משא"כ התירוץ הראשון, דמשמע שהוא מסברא דנפשיה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לאכול לפני מנחה. גם אבותינו סמכו על כך. אולי בזמנים האחרונים, השתנה הדבר, יש על כך תשובות בספרי ההלכה. [הרחבתי על זה בס"ד בשו"ת עולת יצחק חלק שלישי אשר עודנו בכתובים]. אכן, הם הרויחו בכך, גם את העניין הזה. אבל אינני חושב שזאת היא עיקר הסיבה, כיון שלדעת הרמ"א, פשיטא שהדבר מותר.

שאלה מהקהל: לכאורה משמע, כי ישנן רק שתי סעודות בכל יום?
תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל יש גם את פת שחרית. וכי לא מברכים עליה ברכת המזון?

הערה מהקהל: לפי המניין של מאה ברכות בכל יום, משמע כי אוכלים רק שתי סעודות ביום. ועיין רמב"ם פ"ז מתפילה הלכה י"ד, בית יוסף או"ח סי' מ"ו, ומהרי"ץ בעץ חיים דף א', ושאר ספרים. תשובת מרן שליט"א: יפה. אם כן, הם לא אוכלים סעודת שחרית?

הערה מהקהל: אוכלים פת הבאה בכיסנין. תשובת מרן שליט"א: מה אתם אוכלים בבוקר? אינכם אוכלים פת?
תשובה מהקהל: אוכלים עוגה.
תשובה נוספת מהקהל: רוב האנשים אוכלים פת.

תשובה נוספת מהקהל: השאלה במי המדובר? תגובת מרן שליט"א: אבותינו אכלו לחם, סעודה קטנה, דרך עראי.

הערה מהקהל: ישנם כאלה שגם בצהריים אינם אוכלים פת.

תגובת מרן שליט"א: טוב, זה רק היום בזמנינו, שהשתנו הטבעים והשכלים...

אבל חושבני, כי בעבר הדבר היה נורמלי, לאכול לחם בסעודת שחרית, אולם אכלו שיעור יותר קטן. גם מובא בספרים, כי לא טוב לאכול הרבה בבוקר. ראיתי כתוב בשם תלמידי הגר"א, כי אדרבה, מה שזה לא נזכר

ברם, יכול להיות, כי תהיה לנו שאלה אחרת, מצד אחר. הרי על הקושיא של רבי אלעזר, היה ניתן לומר תירוץ פשוט. תאמרו לי מה אתם חושבים על כך. הרי לכאורה, מה שואל רבי אלעזר? שהרי ישנן רק שתי סעודות בכל יום, א"כ למה צריך לומר זאת שלש פעמים? אבל תגידו אתם, כמה פעמים אתם אוכלים בכל יום? וכי לא אוכלים פת שחרית? א"כ, ישנן שלש סעודות בכל יום. לכן, אומרים 'תהלה לדוד' ו'פותח את ידיך' שלש פעמים. אחד כנגד פת שחרית, ואחד כנגד סעודת צהריים, ואחד כנגד סעודת הערב. אמנם, סעודת שחרית, איננה סעודה גדולה וקבועה, אבל היא גם נחשבת סעודה. לכן אומרים זאת פעמיים בשחרית, כנגד פת שחרית וכנגד סעודת צהריים. ולאחר מכן מתפללים מנחה, והפעם הזאת היא כנגד סעודת הערב. לכאורה, זהו התירוץ הפשוט ביותר, לפי ההנחה שלו בשאלתו, שהדבר הוא כנגד הסעודות.

אכן, ישנם אנשים, כגון בישיבות הקדושות, שבהם מתפללים מנחה גדולה, לפני סעודת צהריים. הם עושים כך, כי לשיטת הגר"א, 'מנחה גדולה עדיף'. אבל לדעת הרמב"ם ומרן השו"ע, 'מנחה קטנה עדיף'. בישיבות הקדו', מקדימים את תפילת מנחה, בכדי שלא לשבור את סדר הלימוד של אחר הצהריים. כי אם יעשו תפילות באמצע הסדר, הדבר יפריע לרציפות הלימוד. לכן, הם סומכים על שיטת הגר"א, הסובר שתפילת מנחה גדולה עדיפה על מנחה קטנה. לולי זאת, היינו מעדיפים שהדבר יהיה אחרת. לכאורה, זהו דבר הצריך בירור.

הערה מהקהל: בישיבות עושים כך, גם מפני שהם אוכלים ארוחת צהריים לאחר מכן.

תשובת מרן שליט"א: כולם אוכלים בצהריים. גם אבותינו בתימן כולם אכלו בצהריים. אכן כתוב בהלכה, שאסור לאכול לפני התפילה, אבל כבר הרמ"א כותב [בסימן רל"ב סעיף ב'], כי בזמנינו, כיון שיש את 'קריאת השמש', דהיינו כיון שישנם זמנים הקבועים לתפילות, מותר

בעניין המאה ברכות, כנראה מפני שזה לא תמיד, ולא כולם. ו"ע מ"ש בס"ד בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ כרך חמישי הל' ברכת המוציא ס"ק ק"כ דף ע"ג ד"ה מסתברא. אם האדם אוכל הרבה בבוקר, הדבר מזיק לו לשכל. לא טוב לאכול הרבה בבוקר. גם אם הוא רוצה בכך. כיון שהדבר מפריע להבנה, מכביד על השכל.

לגבי פת הבאה בכיסנין, דנו הפוסקים לגבי השיעור. יש חידוש בעניין זה, בשלחן ערוך המקוצר סי' ל"ד סעיף ה'.

שאלה מהקהל: מצד שני, צריך לאכול פת שחרית.

תשובת מרן שליט"א: נכון, כי מי שאוכל אחר כך, הוא כ'זורק אבן לחמת'. אבל הם צודקים, בעל פרי מגדים ווע"ע סוף סימן קנ"ה, ובכף החיים ס"ק כ"ג כותב, כי נראה לו, שיוצאים ידי עניין זה, גם ע"י פת הבאה בכיסנין. מהבחינה הזאת, מועיל גם פת הבאה בכיסנין. לא חייבים דוקא פת המוציא וברכת המזון, אלא אפשר גם פת של מזונות. אבל הנורמלי הוא, שאוכלים פת בשחרית. הפרי מגדים היה צריך לבוא ולחדש זאת, ואולי לא כולם מסכימים איתו.

שאלה מהקהל: מרן שליט"א כתב בשע"ה [וי"ד הל' שמירת הגוף סי' ק"מ סעיף י"א], כי יוצאים ידי חובת 'פת שחרית', גם בפת הבאה בכיסנין. תשובת מרן שליט"א: נכון. כך לכל הפחות. אבל השאלה היא, מהי דרך העולם.

יתירה מכך, גם אם המדובר בפת הבאה בכיסנין, וכי על כך לא צריך לומר 'פותח את ידיך?' וכי את זאת לא קיבלנו מאת הקב"ה? וכי מהיכן הדבר בא אלינו? הרי ברור ופשוט שאפילו על כך, צריך לשבח את הקב"ה.

הערה מהקהל: שתיית מים מספיקה? תשובת מרן שליט"א: לא. הדבר אינו דומה. האדם לא יחזיק מעמד, בלי פת שחרית. זהו כזורק אבן לחמת. א"כ, זהו דבר חשוב.

לכן אני אומר, שהדבר מסתדר ממש מצויין. כי בתפילת שחרית, אומרים פעמיים את המזמור 'תהלה לדוד', כנגד שתי הסעודות, עד הצהריים. ובתפילת מנחה, אומרים זאת שוב, בשביל סעודת הערב. בכך, פתרנו את כל השאלות. למשל, ישנם השואלים, מדוע לא תיקנו 'תהלה לדוד' גם בערבית? מדברים על כך, בספר ארחות חיים, ובספר כל בו. מהרי"ץ מביא זאת בקיצור בעץ חיים [דף ס"א עמוד ב'] לגבי סדר היום. אבל לפי דברינו, גם דבר זה הוא מיושב, כי כבר אין צורך בכך.

הערה מהקהל: אולי אפשר לדייק זאת, מלשון המלה 'משביע'. כי בכדי לשבוע, לא מספיק בזית או כביצה, מצד ז'אכלת ושבעת ובירכת'. ובשחרית, מספיק רק קצת.

תשובת מרן שליט"א: אבל וכי זה לא משביע? בשביל אז, זה משביע. אמנם זה לא משביע, כמו בסעודת הצהריים, אבל בשביל הבוקר זה משביע. לכן אמרנו, כי לגבי מזונות בסעודת שחרית, השיעור לקביעת סעודה בפת הבאה בכיסנין הוא פחות, כי זה מכוון לפי הסעודה המקבילה אליה. א"כ, בשביל הבוקר, זה משביע. אכן בשביל הצהריים, זה לא משביע אבל בבוקר זה משביע, ולא צריך כבר מעבר לכך.

למסקנא בעניין פותח את ירך, נלע"ד בס"ד כי רק פעם אחת משלשתם חובה לכוון, ולחזור אם לא כיוון. ויחזור אפילו בפסוקי דזמרא, כדמוכח מרוב ככל הפוסקים (דלא כספר כף החיים). וגם יש לכך סיבה נוספת, שעדיף לומר בכוונה אז מיד כשנזכר, שמא ישכח. אכן אם אפשר לחזור גם בשתי הפעמים הנוספות, מה טוב ומה נעים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הנעימה, לית לן בה. כיוצא בזה, ואשמתי וארבתי וכו', בפיוט לך אלי תשוקתי. והארכתי בס"ד בשיעורים "שערי יצחק". ובעלמא נקיטינן, דשינויים של מלעיל ומלרע, דנפקא מינה לעבר ועתיד, צריך להחזיר, כמ"ש בשו"ת עולת יצחק ח"א סימן כ"ה.

דהיינו, ישנם מלים, שיש בהם הבדל בין מלעיל לבין מלרע, כגון המלה 'באה', וכן 'זובחת', וכן 'הרביתי', וכדומה. כאשר אומרים אותן מלעיל, זהו לשון עבר. וכאשר אומרים אותן מלרע, זהו לשון עתיד. א"כ, הדבר אכן מעכב. כך אמרתי בס"ד למסקנא, למרות שישנו יחיד, זהו בעל הספר הליכות שלמה, הסובר כי הדבר אינו מעכב. הוא לא מנמק זאת, והדבר איננו מובן. לפי כל הפוסקים, ולנוכח כל הראיות, נראה כי הדבר אכן מעכב.

וסיימתי את תשובתי אליו כך, ומסתברא דהוא הדין בנ"ד, כי דברי היעב"ץ נראים נכונים, רק שאינם יודעים ע"כ.

הארכנו בעניין זה, בשיעור מוצש"ק בראשית ה'תשע"ה. צריכים לדעת, כי עניין הזכרת השם, זהו אינו עניין פשוט. בדקו ומצאו, כי בכל יום מימות החול, אנחנו מזכירים את שם השם, בערך 1300 אזכרות. וביום שבת, כ-1800 אזכרות. אינני יודע, לפי איזה נוסח קבעו את המספרים האלה, אבל פחות או יותר כל הנוסחאות הם דומות בעניין זה. אולי אם היו יודעים זאת, הדבר היה קצת גורם לנו לרעוד ולפחד. כמה פעמים אנחנו מזכירים זאת, ובעוה"ר איננו חושבים מה אנחנו אומרים. אילו היינו חושבים, מתבוננים, כמה ריוח היה לנו, לדבר עם השם יתברך, להרגיש אותו כביכול, כמו בחוש. וכמ"ש [תהלים ע"ג, כ"ח] וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב.

בכל אופן, כך כותב היעב"ץ, ויוצא מדבריו כי זהו שינוי משמעות. כמדומה שכבר הבאתי בעבר את דבריו, אבל אקרא לכם זאת שוב הפעם.

השלמה לשיעור מוצש"ק בראשית ה'תשע"ה בעניין הוצאת שם ה' מלעיל.

קיבלתי זה מקרוב שאלה, מאת ידידנו הרב יוסף דוויק הכהן הי"ו, מכולל ברסלב פעיה"ק ב"ב, וכך הוא כותב, בשו"ת שבט הלוי חלק י"א סי' א' הביא את דברי היעב"ץ שהאומר שם אדנות מלעיל, הוא שינוי משמעות. רציתי לשאול, האם נוהגים כך, שיצטרך לחזור על פסוק או על ברכה, כאשר טעה ואמר שם אדנות מלעיל.

זאת שאלה מעניינת. דעת היעב"ץ, כי אם אומרים את שם השם מלעיל, זהו שינוי משמעות. אמנם, הוא לא אומר כך במפורש, אבל תכף נראה כי כך יוצא מדבריו.

דיברנו על כך בזמנו [שיעור מוצש"ק האזינו ה'תשע"ו], מזוית אחרת. אמרנו אז, כי אם זה בגלל הניגון, כגון בברכת כהנים, אזי אין קפידא, כך זהו צורך הניגון. זהו כפי שעושים בשיענון, 'הו-דו', וכן 'א-נא', על אף שהדבר אינו לפי הדקדוק. וכן באמירת 'זיעבור', יש עושים שם השם במלעיל. וכן לגבי השם אלהים. אומרים כך, י"י הוא האל-הים, מלעיל. הדבר לא גרע, מן השמות האחרים. דהיינו, כפי שבגלל הניגון, אפשר למשוך את המלה 'אברהם', ולהגיד 'אמר לאבר-הם אדון שמים'. הרי לא כך הוא שמו, אלא אברהם, מלרע. אלא שבגלל יופי הניגון, עושים זאת מלעיל. א"כ ה"ה בנ"ד, גם לגבי שם ה', עושים זאת מלעיל. מובן כי האומר כך, איננו אומר בזאת, כי כך הוא השם. אלא שכך יוצא, מפני הניגון.

הוא שואל, כי לפי דברי היעב"ץ, שזה נחשב שינוי משמעות, האם כאשר אדם אומר את שם אדנות מלעיל, הדבר אכן מעכב, או שלא?

עניתי לו בזה"ל, נראה הלכה למעשה שצריך לחזור. ואין מנהג ידוע בזה, כיון דלא שכיח בקהילותינו כלל לקרותו מלעיל. רק עושים כך בברכת כהנים, בגלל הניגון, ועוד כיוצא בזה. ונלענ"ד, דכיון שמוכח שאינו אלא מחמת

הוא כותב בספר לוח ארש [סימן תפ"א דף קפ"א בדפוס החדש] בזה"ל, חלילה לזוז מתיקון בעל הטעמים. שהניח בו הטעם מלרע לעולם. המלה אדנות, חייבת להיאמר מלרע. כי הוא על דרך, וְקָרַע לוֹ חִלּוֹנֵי יִרְמִיָּה כ"ב, י"ד], מלרע וכו'. והוא מסביר, כי פירוש שם אדנות, בתשלומו הוא אדונים, להיותו כלל ריבוי אדנות כנודע. והקוראו מלעיל, עושה מקודש חול. דהיינו, אם אתה אומר את שם השם מלעיל, אזי אתה הופך אותו לחול ח"ו. כי אז ידמה היו"ד בו, מאותיות האמנת"ו, הנוספות במשקלים, או טפלים. הרי יש את אותיות ה'אמנת"ו'. דהיינו, האותיות ה"א, אל"ף, מ"ם, נו"ן, תי"ו, יו"ד, וא"ו. לפעמים האותיות הללו נוספות, או טפלות. והוא מביא פסוק, מהספר יחזקאל. היעב"ץ היה אחד מגאוני עולם, בקי נפלא בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ, בנגלה ובנסתר וכו'. ממש משהו מיוחד. החתם סופר ובתשובותיו חלק ששין אוחזו, שהוא 'גדול שבאחרונים'.

הוא מביא פסוק, כעניין, מִלְפָּנֵי הַשָּׁעַר הַתְּחִתּוֹנָה [יחזקאל מ, י"ט], שהוא מלעיל. ביאורו, כמו התחתון הזכרי. שהה"א הנוספת בו, יתירה. ואינו משמשת כלום. האות ה"א, היא נוספת. לפעמים האותיות האמנת"ו, הן אותיות הנוספות. היא לא משמשת לכלום. דהיינו, לפי הפשט, אין להן כל משמעות. לפיכך, טעמו למעלה. הוא מביא פסוק נוסף, מַעֲבָר לַיְרֵדָן מֵעֲרָבָה [דברי הימים כ"ו, ל"ז].

ממשיך היעב"ץ ואומר, לכן, הקורא 'אדני' מלעיל, יחושב שאין במשמעו אלא תואר אדון פשוט בלבד, כאילו היו"ד יתירה בו, איננה מורה על ריבוי האדנות.

את השאלה הזאת, שאלו גם את בעל נודע ביהודה. הרי הם היו באותו הדור. הנודע ביהודה, לא עסק בענייני הדקדוק באופן מורחב, כמו היעב"ץ. אי אפשר להשוות

ביניהם. בכל אופן, בתשובתו הוא לא התייחס לשאלה, האם יש בכך שינוי משמעות, או שלא. הוא רק ענה לשואל [בשו"ת או"ח סימן ב'] כך, בחכמת הדקדוק, אין לי יד ושם. ולא למדתי מעולם, אפילו אפס קצה מחכמה זו. אבל בדבר פשוט כזה, אפילו תינוקות של בית רבן יודעים, שרוב המלות מלרע וכו'. אבל בשם הנכבד, למה יגרע שם אבינו, מלבוא בו הטעם כמשפטו וכו'. ולית כאן ספיקא, שהטעם מלרע. ולא שמענו מעולם שום פקפוק בדבר זה. וכל המשנה, אינו אלא טועה. והמחזיק במחלוקת, ועומד על דעתו לקרות מלעיל, הוא עצמו מלרע, וידו על התחתונה. וחלילה עוד לעורר מחלוקת בדבר הזה וכו'. גם לפי דבריו, ברור כי הדבר כך, שנקרא מלרע. אבל היעב"ץ, נכנס לעומק העניין, הוא הסביר את שורש המלה, והגיע למסקנא הזאת.

כמוכח, היעב"ץ אינו צריך אישור ממני, ובכל אופן לא ידוע לי כי יש מי שאומר אחרת. לכן נראה, כי הדברים אכן נכונים.

דהיינו, יש הבדל, בין אם אתה אומר את שם השם מלעיל, או מלרע. כאשר אתה אומר אותו מלרע, כפי שצריך, אזי פירושו שהקב"ה הוא אדוני האדונים. כפי שיש את השם 'אל', ואת השם 'אלהים', שהוא ברבים. הכוונה היא, שהוא בעל הכוחות כולם. אותו הדבר לגבי שם אדנות, הפירוש הוא, שהוא אדוני האדונים. כלומר, 'בעל הכוחות' היינו, שישנם בעולם, כל מיני כוחות, והקב"ה הוא המקור של כל הכוחות. אותו הדבר 'אדוני האדונים', יש בעולם כל מיני בעלויות ושלטונות, והקב"ה הוא האדון של כל האדונים. אבל כאשר אתה אומר 'אדון', בלשון יחיד, וה"ה לְאֲדָנִי מלעיל, אזי אתה מצמצם ח"ו את כוחו. כי אדנות, זהו לשון רבים.

דרך אגב, מכאן לכאורה קצת הערה, על דברי הסטייפלר זצ"ל [בספר קריינא דאיגרתא חלק א']

שערי יצחק – השיעור השבועי

הבין, כי היעב"ץ מתכווין לכך, שטועה אותו האדם שאמר את האות אל"ף מלעיל. דהיינו, א-דני. והסברנו, כי במחכת"ה הדבר אינו נכון, כיון שהיעב"ץ לא התכווין לכך. אלא היעב"ץ התכווין, שהוא אומר 'אד-ני'. אדרבה, לפעמים ישנה געיא, באות אל"ף של מלה 'אדני', וכן אלהים, וכדומה. וזהו דוקא דבר טוב. מפורש בחלק הדקדוק ובמנחת שי. כמובן, לא על כך הוא הנושא. אף אחד לא יחלוק על כך, שישנם יוצאים מן הכלל.

בעת אולי אלמד זכות, כי אפשר שלא הרב וואזנר זצ"ל עשה זאת, אלא המדפיס עשה כך. דהיינו, המדפיס עשה שם מקף, בין האות אל"ף לאות דל"ת. ומזה מובן, כי הנדון הוא על האות אל"ף, שהוא אומר אותה מלעיל. הוא רצה להקל על הבנת הקורא, ולכן הוסיף מקף, מה שאין בכלל במקור. אך לא הבין לנכון, כמו שהוכחתי בס"ד, כי לפי האמור הנדון הוא, כאשר אומרים 'אד-ני'. זאת היא הנקודה.

על כך טוען היעב"ץ שם, כי אתה עושה מן הקודש, חול. לכן שאל השואל, אם מישוהו אמר כך בברכה או בפסוק, הרי שהוא שינה את המשמעות, וא"כ הדבר לעיכובא. ואכן אמרתי, כי נראה שהדבר צודק.

אבל התעוררה בזה אצלי איזו שאלה. לכאורה, מה הפירוש? וכי הקב"ה, אינו נקרא אדון? הרי כתוב בפסוק, אֵל פְּנֵי הָאָדֹן יִי? [שמות כ"ג, י"ז]. וכן נאמר, אֵת פְּנֵי הָאָדֹן יִי? אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל [שמות ל"ד, כ"ג]. א"כ, מה הבעי"א? נכון ששם השם צריך להיאמר מלרע, אבל למה תחזיר את מי שאומר אותו מלעיל? וכי הקב"ה אינו נקרא בשם אדון? ואם תאמר, כי כתוב בפסוק 'הָאָדֹן', ולא 'אָדֹן' בסתם? אבל כבר כתוב בגמרא [ברכות דף ז' ע"ב], מיום שברא הקב"ה את העולם, לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון, עד שבא אברהם וקראו אדון. א"כ, אין בכך כל בעיא, גם בלי תוספת ה"א הידיעה.

אמצע סימן קל"א דף קמ"ה, הטוען כי מבטא הספרדים, האומרים את האות נו"ן של שם השם בפתח, שזאת טעות, כי אז משמע ח"ו לשון רבים. לכן גם הספרדים, צריכים לומר בקמץ תחת האות נו"ן. הדבר מפורסם, לא אכנס כעת לנושא זה, רק אומר זאת על הדרך. כך הוא כותב, לעניין שם השם, ודאי ראוי לומר הגון כמו האשכנזים דוקא. דכפי הברת הספרדים, משמע ח"ו לשון רבים. הוא קצת רומז, לדברי רבינו בחיי, על הפסוק הַנָּה נָא אֲדַנִּי [בראשית י"ט, ב']. רבינו בחיי מסביר שם, כי 'אדני' בפתח, היינו האדונים שלי. ואילו כאשר כתוב זאת בקמץ, אזי משמעו דבר העומד בפני עצמו, כמו כשאין סמיכות, אומרים מלאך בקמץ. ובסמיכות, בפתח, כמו מלאך-הברית. בקמץ זה מראה, שהדבר עומד בפני עצמו.

הערה מהקהל: אבל אצל הספרדים, קמץ ופתח הם אותו הדבר.

תשובת מרן שליט"א: זה מה שאומר רבינו בחיי, שהדבר אינו בסדר. אבל הסטייפלר מוסיף וטוען, כי משמע שזהו לשון רבים. זאת הבעיא שלו, שזהו לשון רבים. והרי על האשכנזים, ישנה טענה אחרת, שהם מוסיפים אות יו"ד אחרי האות דל"ת. הם אומרים כך, אדוני. לא ניכנס לכך בעת. שניהם השתבשו בעוה"ר. אבל השאלה היא, על הנימוק שלו. כי לפי דבריו, הספרדים טועים, ואסור לומר כך, מטעם שבפתח זהו לשון רבים.

אולם לפי דברינו, אדרבה, זה טוב שזהו לשון רבים. אלא, לא זאת היא הבעיא. אם ישנה בעיא, זאת בעיא אחרת. והיא, שאתה משוה את המלה הזאת, כפי שאומרים אותה בלשון רבים בפתח. אבל מה שזהו לשון רבים, לא זאת היא הבעיא. אמרתי זאת רק כהערה, אגב אורחא, דאי משום הא לא איריא.

דרך אגב, לגבי דברי בעל שבט הלוי, כבר עמדנו על כך בזמנו, ואמרנו כי נראה שהוא

שאלה מהקהל: זאת גם הכוונה בשם אדנות, שהקב"ה הוא 'אדון הכל'.

תשובת מרן שליט"א: זאת שאלה נוספת. מישהו בא, והקשה ההיפך. זאת שאלה, אבל בעצם כבר אמרת את התירוץ. הוא לא ידע מדברי היעב"ץ הללו, ואותו חכם בא ושאל אותי, כי כתוב בשו"ע [או"ח סי' ה'] כי יש לכוון שהקב"ה הוא אדון הכל. בשלמא את המלה 'אדון', אני מבין. אבל, היכן כתוב את המלה 'הכל'? אבל, הא גופא. אדרבה, זאת ראייה לדברי היעב"ץ. כי במלה בעצמה מונח, שהוא אדון הכל. לא 'אדון' סתם.

אבל לכאורה, הרי זהו פסוק מלא, אֵל פְּנֵי הָאֲדֹן יִי? [שמות כ"ג, י"ז]. וכן, אֵת פְּנֵי הָאֲדֹן יִי? אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל [שמות ל"ד, כ"ג], כאשר הקדמנו לעיל. א"כ, מה רוצה היעב"ץ? [אפשר אולי להוסיף עוד קושיא, כי מצינו פעמים רבות, שלשון יחיד משמש ללשון רבים כידוע, וכגון שנאמר [בראשית ל"ב, ו'] וַיְהִי לִי שׂוֹר וַחֲמוֹר. והכוונה לשוורים וחמורים רבים].

לאחר מכן נזכרתי, כי בספר 'שמות קודש וחול', כבר דיברתי בס"ד על הנושא הזה. הבאתי שם, בביאור נזר הקודש [דף ע"ד] כי ישנו ויכוח גדול בין הפוסקים, האם כשהסופר כתב את המלה הזאת, האם הוא צריך לקדש אותה, או שלא? הרי את הפסוק הזה, כתוב גם בפרשת משפטים, וגם בפרשת כי תשא. בעל קסת הסופר כותב [חלק ב'] בלשכת הסופר פ' משפטים אות ל"ג, כי נראה לו שזהו שם קודש. ואילו אנחנו מצאנו בספר שמות קודש וחול שהרמב"ם כותב [דף ע"ג] במפורש, כי 'האדון' זהו תואר, ואינו בכלל שמות הקודש. יש כאן בנזר הקודש פלפולים בעניין זה.

הערה מהקהל: בזוה"ק כתוב שהאדון הוא רשב"י [בפרשת בא דף ל"ח ע"א, מאן פני האדון יי', דא רשב"י].

תשובת מרן שליט"א: יפה. נכון. הצדיקים נקראים פני שכינה. [והאריכו בזה המפרשים, וגם אני הקטן, בנפלאות מתורתך פ' ואתחנן ע"פ את י"י אלהיך תירא, ד"ה ובזוה"ר]. אבל אם נלך לפי הרמזים, אזי בהרבה מקומות הדברים מתפרשים לעוד עניינים אחרים, אשר אינם עפ"י הפשט בכלל. שבעים פנים לתורה. אבל בכגון דא, אין להרחיק כלל.

ובחלק 'לוח השמות', הנמצא שם בסוף הספר [בדף קל"ד], הבאתי את המסקנות. וכתבתי שם, כי למסקנא, זהו שם חול, למרות שישנן דעות אחרות. המעיין שם יבין, כי ישנן הוכחות ברורות לכך, שהמלה 'האדון' היא חול.

ממילא יוצא, כי למסקנא, היעב"ץ צודק בהחלט. דהיינו, אכן כתוב כי הקב"ה נקרא 'אדון', בסדר, לא זאת היא הבעי"א. הקב"ה נקרא גם בכינויים רבים נוספים, כגון בשם 'חנן', ובשם 'רחום'. אבל זה אינו שם קודש. זה כמו שאתה מכנה את הקב"ה, באחד מן הכינויים, אבל זה אינו אחד מן השמות הקדושים.

ונפקא מינה לדינא. האם הסופר שכותב זאת, תיבת האדון, צריך לכוון לְשֵׁם קוֹדֵשׁ, או שלא. לפי דברינו, הדבר אינו עד כדי כך, כיון שזהו שם חול. ולמדנו, שכאשר האדם אומר את שם אדנות מלעיל, הוא שינה והוריד זאת למדרגה אחרת. זאת עוד נפקא מינה לדינא, שאם מישהו יעשה זאת, הדבר אכן יעכב.

שאלה מהקהל: ואם עושים זאת בגלל הניגון, הדבר בסדר?

תשובת מרן שליט"א: כן. אם אומרים זאת בניגון, כולם יודעים כי אמרת כך רק בגלל הניגון. ע"י הניגון, לפעמים הופכים את המלעיל למלרע, ואת המלרע למלעיל. כגון, 'זאשמתי וארבתי', בפיוט לך אלי תשוקתי. הרי לפי הדקדוק, זאת טעות. שהרי ח"ו אתה אומר

שערי יצחק – השיעור השבועי

בעניין מה שכתב מרן שליט"א בשע"ה, לגבי איסור השתמשות בבקבוק חס בשבת, כיון שהוא לצורך רפואה.

וברצוני לשאול אתכם כעת שאלה, אשר אמנם איננה מופיעה בשו"ת הנז', אבל נפקא מינה לדינא.

בשלחן ערוך המקוצר וחלק ב' (שבת) דף רל"ז כתבתי, בעניין השימוש בבקבוק חס בשבת. והנה בדיוק בשבת זו, לפני תפילת מנחה, אברך אחד שאל אותי את השאלה דלקמן. כתבתי שם בזה"ל, ב"בבקבוק חס" אין להשתמש, מפני שזה אינו דרך בריאים, וניכר שהוא לרפואה. אלא אם כן, נפל למשכב מרוב הכאב, או חלה כל גופו. אותו אברך אמר לי, כי אצל משפחתו, משתמשים בכך גם הבריאים. אמרתי לו, תשמע, אם כן זהו דבר המצריך בדיקה. אם אכן המציאות כזאת, הרי שאני חוזר בי. אינני יודע.

הערה מהקהל: אנשים הסובלים מהקור, או זקנים, משתמשים בכך באופן קבוע, ואפילו בימות הקיץ. אנשים מפנקים את עצמם בכך. אפשר לקנות זאת בכל חנות פארם. אפילו ישנם כאלה עם פרווה מסביב.

הערה נוספת מהקהל: אנחנו זוכרים שהשתמשו בכך רק לחולי.

תשובת מרן שליט"א: טוב, כנראה השתנו הטבעים. יש לי קצת טענה, מדוע אף אחד לא העיר לי על כך עד היום. רק היום דיברו איתי על הנושא. לא שמעתי בלתי היום.

הערה מהקהל: היום הדור מפונק. תשובת מרן שליט"א: אם כן, יש לי תירוץ טוב. הספר שלחן ערוך המקוצר, נדפס בשנת ה'תשנ"ו. כנראה כיום, צריך לעשות מהדורא חדשה, ולתקן את זאת.

הערה מהקהל: אבל רק חולים משתמשים בכך.

בדיוק ההיפך, שתעשה זאת בעתיד. דיברנו על כך באריכות בזמנו ושיעור מוצש"ק האזינו ה'תשע"ז. כי כאשר מדברים על מנגינות ופיוטים, כאן כבר נכנסים לתחום אחר, כבר לא מדברים על הדקדוק. כביכול, מלכתחילה הדבר מופקע מן הדקדוק. כעת, איננו אומרים לפי הדקדוק. אל תסתכל על כך בעיניים הללו, אלא ההסתכלות צריכה להיות אחרת. לפרקים שם הופכים גם שוא נע לנה, ונח לנע. הסברנו אז בס"ד היטב את עומק הסברא שבדבר. אבל לגבי ברכה רגילה, או פסוק, חובה לקרוא אותם כפי הדין.

שאלה מהקהל: יש כאלה אשר 'במזמור שיר ליום השבת', מחברים את המלה 'אויביך' לשם השם. הדבר גם נובע בגלל הניגון? תשובת מרן שליט"א. לא. זה לא מתיר הניגון. לא עד כדי כך. לא יועיל ולא יציל. צריך להיזהר, שח"ו לא יהיה חירוף וגידוף. וישנם עוד הרבה פסוקים, שצריך להיזהר בקריאתם. לעשות את ההפסקים, במקומות הנכונים, בכדי שלא תשתנה המשמעות, כפי הבנת העניין.

התרמה להדפסת שו"ת עולת יצחק חלק ג'.

ברוך ה', יש לנו בשורה טובה, כי הכנסנו להדפסה את שו"ת עולת יצחק חלק ג'. בעזרת ה'. לצערינו, גם החלקים הקודמים, חלק א' וב', לא ניתן היה להשיגם במשך זמן רב, וק"ו הספר החדש, שצריך להדפיסו, כיון שאין אותו עדיין לאף אחד. עוד לא זכינו להוציאו לאור. אבל כיון שישנם קשיים מבחינה כספית, אנו צריכים את עזרת הציבור. בע"ה ידידנו הרב אלעזר יוסף הי"ו יתרים את הציבור בסוף השיעור.

כל אחד יכול להתרים את בני משפחתו, כל אחד מכאן, ישתדל להתרים בבית הכנסת שלו, בסביבתו ובקהילתו. זה לא ספרים שלי, אלא של כלל עדתנו. זה נכס נצחי לק"ק תימן יע"א. הכל בזכות הרבים.

תשובת מרן שליט"א: גם אז כאשר אני שאלתי, אמרו לי כי רק החולים משתמשים בכך. אבל כעת אני רואה, כי ישנם אנשים בריאים המשתמשים בכך.

הערה מהקהל: אבל הרוב לא.
תגובת מרן שליט"א: אתם מדברים על אותו הבקבוק?

תשובת הקהל: כן. זה אותו הבקבוק. בדיוק אותו הדבר.

תגובת מרן שליט"א: טוב, א"כ אתם רואים כי ישנם כאלה וישנם אחרים, ממילא אי אפשר לומר כי זה רק דרך חולים. אולי בעבר היה כך, וכיום הדבר השתנה. לא משנה. אבל אם לפי המציאות, ישנם בריאים המשתמשים בכך, אזי הדבר צריך תיקון. זהו עוד שו"ת... בכל אופן, צריך לתקן זאת שם בשע"ה. (הרחבה על כך, תמצא בשיעור הבא מוצש"ק ויצא).

רציתי לדבר על הרבה דברים נוספים, אולם הזמן לא הספיק. בין היתר, רציתי לענות על השאלה של ידידנו הרב ישי שוכר הי"ו, בקשר לאלגברה. יש לי בס"ד תשובה מעניינת, לשאלה ששאלת. רציתי לומר אותה, אולם הזמן לא הספיק. אני מעדיף שלא לדבר על כך כעת, אלא בע"ה בשיעור הבא בל"נ. (הרחבה על כך, תמצא בשיעור מוצש"ק וישלח). הזמן נגמר מהר מדאי. אני מתכנן אלף דברים, אבל בסוף יוצא לי לומר רק רבע מהם. למחצה לשליש ולרביע. רבות מחשבות בלב איש, ועצת י"י היא תקום [משלי י"ט, כ"א]. לאדם מערכי לב, ומי"י מענה לשון [שם ט"ז, א']. כי י"י יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה [שם ב', ו']. והוא יהיה לנו תמיד לעזרה, אָנָּא י"י הוֹשִׁיעָה נָּא [תהלים קיח כה], אבי"ר.

הודעה חשובה ל"מנויים לחיים".

זיכנו השי"ת ברוב חסדו, ומרן שליט"א נתן את הסכמתו, להקדיש מזמנו היקר והעמוס לרוב בענייני הכלל והפרט, על מנת לעיין ולהגיה את השיעורים השבועיים קודם הדפסתם, ולתקן בהם את הצריך תיקון, וכן להוסיף עניינים והערות ומקורות נוספים, אשר לא נאמרו בשיעור המוקלט.

אי לכך, הדפסת השיעורים וסליחתם ל"מנויים לחיים", תלויה בעומס המוטל על כתפי מרן שליט"א באותה התקופה, וכן בסיבות טכניות נוספות, כגון עיכובים בהקלדה או בעריכה, אשר אינן תלויות בנו, ובפרט בחדשי החגים, בשמחות משפחתיות וכדומה.

אנו מבקשים מראש את סליחתכם על העיכוב, ומקווים להשלים בעה"ת את כל השיעורים החסרים בהקדם האפשרי.

ברוכים תהיו.

מערכת "שערי יצחק"

שע"י מוסדות יד מהרי"ץ ב"ב

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,

נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין

בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר

להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ,

או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.

פרטים בטלפון: 050-4140741